

URTEAGA, L. (1987); *La Tierra esquilma-da: las ideas sobre la conservación de la naturaleza en la cultura española del siglo XVIII*, Serval, Barcelona; CISC, Madrid, 221 pp.

Aquest treball constitueix una nova aportació a la història del pensament ecològic, concretament a la història de l'evolució de les idees sobre la conservació de la natura, entre els il·lustrats espanyols del segle XVIII. El treball té el doble interès de contribuir, d'un costat, al coneixement de les doctrines conservacionistes en la cultura espanyola de la Il·lustració, i de l'altre, de posar en evidència l'existència d'una preocupació per la destrucció del marc físic i de la necessitat de la seva conservació, en un període històric que sovint se'ns ha presentat únicament des de l'òptica dels defensors de les tesis del progrés del treball humà enfront de la natura hostil.

L'objectiu manifest de l'autor és el d'evidenciar la preocupació d'alguns estudiosos de l'època pel deteriorament del marc físic, i la seva creença en la necessitat d'una explotació equilibrada de la natura. L'estudi es centra en la problemàtica de la desforestació i en l'impacte dels nous mètodes de pesca. A través dels textos de l'època que aborden aquestes qüestions, l'autor analitza els canvis en la percepció del medi ambient i l'evolució de les idees sobre la naturalesa, buscant les arrels de conceptes mediambientals com paisatge, conservació, equilibri, decadència, etc.

El material de base utilitzat en aquest treball procedeix de diversos camps científics; especialment, de la història natural, de la literatura agronòmica i forestal i de la geografia, i ofereix, al final del text,

una extensa bibliografia que constitueix una bona guia per aprofundir en el tema.

Caldria distingir-hi dos tipus d'aportacions: una de més teòrica, desenvolupada especialment en el primer capítol, en la qual l'autor aborda l'estudi de l'evolució de les idees sobre la natura i la seva explotació, descrivint el pas d'una visió optimista del medi natural, en què animals i plantes, mars i muntanyes obeeixen el disseny diví de mantenir i d'educar l'home, a una visió més pessimista del món físic, una visió que considera la natura com un obstacle que l'home ha de superar amb el seu treball. Arriba finalment a l'estudi de les idees conservacionistes dels autors preocupats per l'impacte ambiental de les noves tècniques d'explotació de la natura. Aquesta ràpida teorització de la història de les idees sobre el món físic és força interessant, encara que en l'obra apareix simplement com a introducció. La segona aportació consisteix en l'estudi de diversos autors i de les seves idees sobre dues de les qüestions fonamentals dins de la problemàtica ecològica del segle XVIII: l'explotació pesquera i la conservació del bosc.

La inserció de textos de Jovellanos o de Cabarrús a la part dedicada a l'estudi de l'evolució de les idees sobre la natura ens permet una lectura diferent de la que ens ha ofert la historiografia dominant sobre la concepció del progrés en el pensament dels il·lustrats espanyols.

Pel que fa a l'explotació pesquera i la conservació del mar, Urteaga centra el seu treball en la dissecció de textos de Fray Martín Sarmiento, de José Cornide i del *Diccionario histórico de las artes de la pesca nacional*, d'Antonio Sáñez Reguart, de qui, a més, extreu nombroses il·lustracions sobre els mètodes i les arts de pesca de l'època.

A l'apartat dedicat a les idees sobre la conservació del bosc, s'analitza la política forestal de l'època, fent una referència especial a la desforestació provocada per les necessitats de fusta per a la marina reial i a causa de la roturació de noves terres de conreu. A l'igual que en l'apartat anterior, Urteaga analitza, per mitjà dels textos de diversos autors—Cavanilles, Ignacio de Anso, Floridablanca, Ponz, Bowles, etc.— les idees de l'època sobre la influència del bosc en el clima i en la salubritat, la preocupació pel retrocés de les masses arborades, les polítiques de repoblació i el nivell de coneixement sobre els mecanismes ecològics que regulen la vida del bosc, adjuntant-hi nombroses làmines procedents d'obres de Duhamel de Monceau.

Es tracta, doncs, d'una obra atractiva per a tots aquells que estem interessats en la problemàtica ecològica, encara que, com indica l'autor mateix, el llibre no aporta cap legitimació històrica al discurs ecològic actual, ja que aquest ha de respondre als desequilibris propis d'una societat industrial, molt diferent de la que s'analitza en aquesta obra.

Albert Puntí

STODDART, D.R. (1986); *On Geography and its History*, Basil Blackwell, Oxford, XI + 335 pp., 15 figs, 18 fotos, 24 × 16 cm.

El llibre que es presenta aquí s'emmarca dins el debat actual sobre la filosofia i la història de la geografia. Les posicions mantingudes per l'autor es fonamenten en l'anàlisi de diverses investigacions històriques i en reflexions actuals, especial-

ment sobre el naixement i la constitució de la geografia moderna com a estructura intel·lectual i acadèmica.

D.R. Stoddart és biogeògraf. Actualment dirigeix el Departament de Geografia de la Universitat de Berkeley. Les seves investigacions s'han centrat en l'estudi de les esculleres de coral i en diversos temes oceanogràfics. Els seus treballs principals sobre qüestions metodològiques i conceptuals en el camp de la geografia física, i també en la història de la geografia, estan recollides en l'obra que es comenta.

Aquesta consta de dotze capítols que apleguen diversos articles, conferències i capítols de llibres realitzats per l'autor al llarg dels darrers vint anys, adequadament revisats i ampliat.

Els dos primers capítols proporcionen el context i la justificació dels assajos de temes específics que els segueixen. Aquí s'expressa l'enfocament que, a parer de l'autor, és més adequat per a l'estudi de la història de la geografia, fent especial atenció als pre-requisits conceptuals i instrumentals que conformen la disciplina. Stoddart assumeix i amplia l'enfocament contextual en la història de la geografia. Aquest dóna importància als entorns intel·lectuals, socials i econòmics específics on es desenvolupen els problemes i les teories, i on els geògrafs fan el seu treball. Paral·lelament a l'èmfasi en el context, l'autor posa de relleu la importància de la contingència en l'evolució del pensament geogràfic.

Com a model alternatiu a l'explicació de Kuhn sobre el canvi en les idees científiques, Stoddart proposa el concepte d'hegemonia, creat per Antonio Gramsci per explicar el manteniment de la supremacia cultural per part de determinats grups socials, cosa que implica diversos